

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za državsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Narožnina letno 60 Din za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglašje po centku in dogovoru, davek posebe. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 3112

Dvajset let narodne svobode

Učiteljstvo in narodno obrambno delo — Dvajsetleten razvoj šolstva ob naši meji — Obmejno delo z gospodarskega in socialnega vidika — Klic po združitvi vseh resničnih rodoljubov k smotrenemu delu

Po dvajsetih letih

Ob dvajsetletnici našega narodnega osvoboditve se slovensko učiteljstvo zaveda pravice in dolžnosti, da izpregovori v splošnem zboru slovenske javnosti tudi svojo besedo.

Pravico do te besede nam daje vse naše delo še izza časa, ko so tuji določali usodo našemu narodu, ko je slovensko učiteljstvo, kljub nemilim tokovom v tisočih in tisočih učilnicah in drugih izobraževalnih tribunah, gojilo narodno zavest, oblikovalo našo narodno dušo in sogradilo na gospodarskih in kulturnih temeljih naše domovine.

Pravico do uvaževanja vrednega mnenja nam daje zlasti naše tesno sožitje z vsemi plastmi slovenskega naroda in iz tega izvirajoča globoko poznavanje vseh njegovih težav in hrepenenj. V nenehanem prizadevanju, služiti svojemu narodu ob vsakem koraku njegovega križevega pota, je spremljal slovenski učitelj naše ljudstvo ob vseh materialnih in moralnih naporih.

Naše poznavanje slovenskega življa, njegovih težav in potreb, nam nalaga dolžnosti, ki se jim v svojem čutu odgovornosti nikakor nočemo in ne, moremo izogniti. V momentu, ko se vsa slovenska javnost pripravila, da si v odkritosrčnem obračunu zbere vse aktivne in pasivne postavke zadnjih dvajsetih let, t. j. skoraj edine svobodne dobe v naši zgodovini, bi storilo učiteljstvo nedopustljiv narodni greh, če bi stalo na strani in bi iz svoje bogate izkustvene zakladnice ničesar ne prispevalo k prepotrebnim objektivni bilanci narodnega stanja ob dvajsetletnici našega osvoboditve.

Globoko se zavedamo, da ga ni stanu v Sloveniji, ki bi mogel iskreno trditi, da je storil v tej zadnji dobi vse, kar bi mogel storiti in kar bi bilo nujno potrebno, da se izvrši. Nešteto življenjsko važnih nalog nas čaka, in že bližnja bodočnost bo pokazala, ali smo sploh sposobni, da se jih lotimo z vsem potrebnim optimizmom in zatajevanjem vsakršnega stanovskega ali strankarskega egoizma.

Narodna zavest nas sili, da ob tem važnem razdobju opozorimo slovensko javnost na eno izmed najbolj perečih vprašanj naše ožje domovine, na vprašanje naših obmejnih krajev in narodno ogroženih predelov.

To vprašanje obstoja sicer samo zase, a je rešljivo le s celotno gospodarsko in kulturno organizacijo vsega slovenskega ozemlja. V kolikor so to naša najobčutljivejša mesta, zasluži posebno skrb in pažnjo vsega naroda, kajti na teh mestih ne sme gledati naše ljudstvo temveč se mora čutiti srečnega in ponosnega čuvarja svoje domovine.

Na teh predelih žive onstran državnih meja v stalnih stikih naši bratje po krvi in duhu, zato pomenjata sreča in zadovoljstvo naših državljanov edino jamstvo za optimizem in vztrajnost naših neodrešenih zamejcev.

Slovensko učiteljstvo je vsak čas pripravljeno, da se postavi v delovno občestvo programatično zasnovanega dela.

Zato kličemo ob tej uri vse resnične rodoljube, da se strnejo v nepremagljivo falango ter ne klonajo kljub vsem težočam v svoji veri, da trdna in smotrna volja premaga vse ovire in izvrši najtežje naloge.

Vsi politični dogodki, ki so se v zadnjih letih odigrali okrog naših mej, nam vpijejo glasen memento, da bodi v naših narodnih vrstah dovolj omahovanja in individualnih akcij, ter da zahteva skupna narodna zadeva skupnih, dobro premišljenih in pripravljenih ukrepov,

—1 Ne kvarite naše mladine. Že šolarska mladina dostikrat gori od strankarske nestrpnosti do svojega bližnjega. — Našo mladino treba voditi k plemenitosti in lepemu vedenju! Ne smemo dopustiti, da bi navajali otroke na pota, ki jih vsi spoznavamo za slabše. Komur je le malo mar naša lepša bodočnost, naj spozna svojo krivo pot in naj se še na pravem času zave škoda, ki jo napravila narodu! Opozorjamo zato še enkrat: Ne kvarite nam otrok, ne kvarite nam mladine! »Edinost«, 9. VII.

—1 Zahteve učiteljstva meščanskih šol. V resoluciji, sprejeti na kongresu meščansko-šolskih učiteljev v Sarajevu, zahtevajo učite-

lji, naj se z ozirom na dejstvo, da so te šole pokazale dobre uspehe, vsa šolska poslopja popravijo, da bodo odgovarjala pedagoškim in higienskimi predpisom, da se čimprej izdajo spremembe in dopolnila zakona o meščanskih šolah, s katerim naj se uredi tako položaj me-

ščanskih šol, kakor tudi meščansko-šolskih učiteljev. Nadalje se zavzemajo za to, da poročene učiteljice še naprej dobivajo draginjsko doklado in da se vsem učiteljem vrne osebna doklada, ki je bila uvedena z uradnim zakonom iz l. 1931. (»Slovenec«, 6. VII.)

Gospodarski in socialni vidiki obmejnega dela

Slovenski narod se ne more bahati z zmagovalnimi bojnimi pohodi, zgodovinski arhivi ne hranijo diktiranih pogodb, ki bi jih slovensko demokratično ljudstvo vsiljevalo kakemu sosedu, nima razkošnih grobnic narodnih vladarjev in velikašev; — samo na grobu velikega kralja Aleksandra I. Zednitelja stoji skromna žara, napolnjena s slovensko zemljo, ki je izvir naše socialne misli, porajajoče se v borbi in trpljenju z velikimi in močnimi.

Slovenski človek ne predstavlja na zgodovinski poti oblastneža in zatiralca naprednih idej, nasprotno: kot zatiranec je s svojim tihim delom sodeloval pri vseh socialnih pokretnih, ki so šli skozi evropsko zgodovino.

Slovenska socialna misel se je porodila v dobi kmečkih uporov, ko je začelo slovensko kmečko ljudstvo boj s tujerodnimi fevdalci. Revolucionarna romantika je kot univerzalna ideja svojega časa utrjala socialno miselnost v politiki in jo poveljevala v umetnosti, dokler ni zmagala demokracija nad fevdalno samodržnostjo. V dobi narodnih taborov je slovensko ljudstvo, prežeto demokratičnih načel, zahtevalo svoje politične pravice. Po Kreku in Vošnjakih se je boril slovenski narod za gospodarsko in socialno izboljšanje, zavečajoč se, da mu v borbi z narodnimi zatiralci ne sme manjkati trdna gospodarska osnova.

Gospodarska in socialna osnova, podkrepjena z nacionalno mislijo, je bila v vseh dobah najjačja opora v borbi slovenskega življa s tujimi zatiralci.

Stoletno pripadništvo slovenskega ozemlja k avstrijski državi je izoblikovalo svojevrstno, avstrijski državi primerno, gospodarsko strukturo in povezanost slovenskega agrarnega gospodarstva z avstrijskimi trgovskimi in industrijskimi središči. Slovensko gospodarstvo je imelo v dolgih stoletjih vedno le smer nazven proti meji, nikoli ni iskalo središča in ureditve samo v sebi.

H gospodarskim središčem so se prilagajale prometne prilike. Slovensko obmejno ozemlje je prometno mnogo ugodneje povezano z inozemskimi središči kakor z lastno notranjostjo.

Gospodarsko izživiljanje izven slovenskega področja in prometna povezanost s tujimi centri je rodila na meji nacionalno indiferentnost: polagoma se je pretakal tuji kulturni vpliv med slovensko obmejno ljudstvo.

Z osvoboditvijo Slovencev in s priključitvijo k Jugoslaviji se je ločilo z novimi mejami slovensko obmejno ozemlje od avstrijskih centrov. V prvi povojni dobi tega nismo čutili, ker je vladala svobodna trgovska politika, ki je še nadalje vzdrževala gospodarske stike s slovenskim obmejnim ozemljem. Gospodarski stiki naših agrarnih predelov z inozemskimi industrijskimi središči so ustvarili v prvih povojnih letih pravo gospodarsko konjunkturo. V tej dobi smo z nesmotrenim nacionalnim delom zamudili gospodarsko organiziranje in prometno povezovanje z notranjostjo.

Gospodarska kriza in avtarktične gospodarske težnje sosednih držav so zarezale v naše slovensko obmejno gospodarstvo globoke rane, ki zevajo ob dvajsetletnici samostojne države in kličejo po pomoči.

Obmejno učiteljstvo je spoznalo v teh kritičnih dneh vso nesmiselnost prerekanja med preživeli političnimi ideologijami, ker je ta borba vcepila v slovensko ljudstvo mnogo sovraštva in je povzročila razcep v vaškem življenju, ki onemogoča tudi koristne gospodarske akcije. To nesporazumljenje škoduje zlasti nacionalnim prizadevanjem na meji. Slovensko učiteljstvo želi in zahteva v imenu narodnih interesov depolitizacijo gospodarskega in nacionalnega delovanja ob meji.

Obmejno učiteljstvo čuti, kako potreben bi bil Slovencem narodni program, ki bi po svoji vsebini zajel in reševal v sebi vsa življenjska vprašanja, ki zadevajo naš narod. Novi program mora pokazati življenjske silo

slovenskega naroda, ko hoče najti svojo rešitev iz današnjih nepovoljnih prilik; z njim se mora izvršiti nov vzpon v življenju slovenskega naroda, saj se mora ob takim programu okreniti pogled obmejnega prebivalstva proti slovenski sredini ter povezati po dolgih stoletjih raztrgani slovenski narod v kolektiv, ki ga mora prevevati demokratična miselnost, gospodarska in socialna pravičnost.

Ob dvajsetletnici lastne države, ki je zrasla iz borbe in krvi naših prednikov, se priključuje slovensko obmejno učiteljstvo vsem borcev za demokratično, gospodarsko in socialno pravično ureditev slovenskega naroda, spoznavajoč, da so to najjačje nacionalne osnove, ki so utemeljene v sodobnem življenjskem toku.

—1 Predlogi šolskih nadzornikov v vrbski banovini. V Banja Luki je bila v torek končana tridnevna konferenca sreskih šolskih nadzornikov iz vrbske banovine. Ugotovitve posvetovalnj so navedene v obširni resoluciji, ki bo predložena prosvetnemu in drugim prizadetim ministrstvom. Resolucija zahteva, da se mora učni načrt za osnovne šole bolj prilagoditi potrebam življenja in načelom sodobne šole. Čimprej naj se uvedejo enotni državni učbeniki. Telesno vzgojo učencev naj vodijo vojaški referenti in njihovi zaupniki. Za siromašne učence naj se osnujejo primerni podporni fond in zlasti povsod odprejo šolske kuhinje; šole potem bi se smele ostro kaznovati starši, ki otrok ne pošiljajo redno v šolo. — Končno predlaga resolucija, naj se ukinejo sprejemni izpiti za srednje šole, ker so brez smisla in obenem škodljivi za

Šolstvo in učiteljstvo na naši severni meji

Sestavni del naše narodne obrambe je vprašanje naše šole, njene zunanje in notranje organizacije ter položaja učitelja. Ob dvajsetletnem jubileju in manifestiranju našega narodnega hotenja in stremjenja se ozirimo tudi na ta vprašanja in jih v kratkem osvetlimo brez pretiravanja, brez olepšav in prikrievanj; kajti le na ta način bo letošnji jubilej služil tudi za osnovo novemu in pozitivnejšemu obrambnemu delu na naši severni meji. Manifestacija naj ne služi zgolj obujanju spominov, temveč naj bo obenem opomin sistematičnemu delu.

Ko je pred 20 leti pod silo tedanjih razmer in zaradi naše nepripravljenosti močnejši zakolčil mejnike sredi našega narodnega telesa, se je že mislilo, da je raznarodovalno delo našega življa in s tem narodno-obrambno prizadevanje tostran meje izgubilo na svoji ostrini. Prevladovalo je to mnenje predvsem v notranjosti naše zemlje in to v vrstah naše javnosti, kakor v vrstah poluradnih in uradnih krogov. Naivnosti in nepoznavanju dejanskega stanja na naši meji imamo pripisovati, ako stojimo glede naše narodne obrambe na isti stopnji, kakor smo končali 1918. leta.

Res je, da so se vrstili v teh dvajsetih letih občni zbori narodno-obrambnih društev in organizacij, da so se vršile tu pa tam manifestacije in protestna zborovanja, res je, da je od časa do časa objavilo dnevno časopisje resolucijo obrambnega značaja, kjer se je opozarjalo našo javnost in merodajne činitelje o vedno bolj ogroženem položaju našega ozemlja in življa ob meji; je pa tudi res, da je vse to delo, manifestiranje in protestiranje ostalo več ali manj interna zadeva pripadajoče organizacije ali manjše skupine ljudi brez tesnejše medsebojne povezanosti in tudi tu ni manjkalo medsebojnega strankarskega trzanja in prestižne politične rivalitete. Širše narodne sloje to delo ni vzdramilo. Kako tudi?

V splošnem se je narodno-obrambno prizadevanje reduciralo na šolsko in prosvet-

VSEBINA:

Po dvajsetih letih.

Gospodarski in socialni vidiki obmejnega dela.

Šolstvo in učiteljstvo na naši severni meji. Maribor — ognjišče za notranjo preosnovo našega šolstva.

Narodno-obrambni namen manifestacijskih učiteljskih zborovanj.

Kratek oris dela učiteljske organizacije za obmejne in narodno mešane kraje.

Razstava »Pedagoške centrale« v okviru kulturne razstave »Maribor 1918.—1938.«

Splošne vesti. — Osebne zadeve. — Kaj vse pišejo. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Učiteljski pevski zbor. — Stanovska organizacija JUU.

ugled osnovne šole in učiteljstva, in pa, naj se šolski nadzorniki razbremenijo nepotrebne birokratičnega dela. »Jutro«, 16. VII.

—1 Avstrijske novice. Svetovnoznan učitelj Sigmund Freud, profesor psihoanalize, je zaradi novonastalih razmer zapustil Dunaj in se preselil v London. »Delavska politika«, 11. VI. 1938.

—1 Pravilnik ob obmejni in manjšinsko-šolski odsek priobčuje Mariborski »Večernik«, »Jutro« od 15. VII.

—1 Informativen članek o srednjih, učiteljskih in meščanskih šolah Puljske pokrajine je izšel v »Istri«, 14. VII.

—1 Poročilo o zborovanju Slomškove družbe prinašata »Slovenec« in »Slovenski dom« od 6. VIII.

—1 Nove meščanske šole se otvorijo v Domžalah, Gornji Radgoni, Kranju, Slovenskih Konjicah. (Razni listi.)

—1 Koliko časa še... Uvodnik, ki je izšel pod tem naslovom v »Učiteljskem tovarišu« ponatiskuje v celoti »Naš Glas« od 1. avgusta.

—1 Proforsko društvo je v tem letu štelo 3696 članov, organiziranih je v 10 sekcijah in v 214 pododborih. Organiziranih je 74 % profesorjev v državi (vseh je 4986). Največji odstotek organiziranih ima banjalška sekcija (93 %) in beograjska (89 %), najmanj pa ljubljanska (51 %) in splitska (55 %). »Glasnik proforskega društva« je bil letos tiskan v 3850 izvodih. (»Slovenec«, 8. VII.)

no delo ob meji. Smatralo se je pač, da je narodna zavest abstrakcija, ki jo je možno pričiti in pridobiti z lepimi nagovori in navdušenji. Zaradi tega je tudi po večini to delo slonelo na obmejnem učiteljstvu in na šoli.

obmejnih krajih. Rezultat je bil za nas katastrofalen. Številne slovenske družine so prijavile svoje otroke v te nemške manjšinske razrede.

Kdo nosi krivdo za to? Ali mogoče učitelj? Učitelj je tisti, ki v obmejnih predelih vsak dan opazuje to našo skelečo rano; ta je tudi poleg duhovnika navadno osrednja sila v društvih, organizacijah itd., radi tega priznamo — ker hočemo biti objektivni in odkriti — da leži del krivde tudi na nas; to pa le subjektivno, da bi kazali na prave vzroke in opozarjali merodajne kroge na zlo pri korenini. Kakor je slovensko učiteljstvo brez obotavljanja stopalo v prvih vrstah za Maistrovo zastavo v letih 1918. in 1919. ter skupno s slovenskim duhovništvom organiziralo na njegov poziv krajevne narodne svete in krajevne narodne straže, tako je tudi po teh letih prvo dvignilo svoj klic po narodni obrambi. V okviru svoje stanovske organizacije smo l. 1922. osnovali poseben odsek za obmejno in manjšinsko šolstvo, kjer smo postavili tudi glavni smoter odseku: »Najti bazo, na kateri bi lahko strnili vse duhovne, moralne in gnotne sile k vzajemnemu, nadstrankarskemu in sistematičnemu obmejnemu vsekulturnemu delu«.

Ko je z državno in politično spremembo onstran naše severne meje nastopila pojačana opasnost za naš obmejni živelj, se je šele zganila širša javnost. Zopet je bilo učiteljstvo med prvimi, ki je s svojim vzgledom in s svojim načrtom kazalo pot stvarnejšemu narodno obrambnemu delu. Predpogoj vsakemu nadaljnjemu načrtnemu delu je temeljito poznavanje gospodarskih in socialnih pri-